

PROSJEKT DET EVENTYRLIGE VESTERÅLSLAMMET

Sluttrapport

1. SEPTEMBER 2014
LANDBRUKSTJENESTEN MIDTRE HÅLOGALAND
KLEIVA, 8404 SORTLAND

Dato: 01.september 2014

Navn: Det eventyrlige Vesteråslammet

Periode: 2011-2014

Prosjektet *Det eventyrlige Vesteråslammet* har jobbet for å bygge samhold og samarbeid for sauenæringen i Vesterålen. Målet med prosjektet var å skape økt lønnsomhet og løfte sauenæringen ved å øke produksjonen, bidra til rekruttering, og gjennomføre konkrete og målrettede tiltak. Sluttrapporten er tar for seg ei evaluering av prosjektet og mer detaljert oversikt over tiltakene.

Glenn Peter Knædal
Prosjektleder

Sammendrag

Prosjektet har jobbet med:

- Øke kompetanse, og gjennom det lønnsomhet for sauene
- Tilrettelegging for samhold og samarbeid
- Øke rekruttering til næringa
- Videreforedling av produkter
- Nettverksbygging

Målet med prosjektet var å skape økt lønnsomhet og et løft i sauene i Vesterålen ved å øke produksjonen, bidra til rekruttering gjennom en prosjektperiode på tre år. I løpet av prosjektperioden er en rekke ulike tiltak blitt gjennomført med mål om øke produksjonen av lam i Vesterålen med 20 % innen 2014.

Prosjektet har ikke nådd målet i forhold til å øke produksjonen av lam i Vesterålen. Men prosjektet har bidratt til å gi næringa et solid løft. Prosjektet har i stor grad oppnådd alle delmålene. I løpet av prosjektperioden har vi skapt en samlingsplass og blitt et nettverksenter for næringsutøverne i Vesterålen. Prosjektet har bygget et tett og godt fagmiljø mellom bønder, fagmiljøer og forskingsmiljøer langt utover Vesterålens grenser. Kompetansen til næringen har økt gjennom ei sterkt og aktiv deltagelse på arrangementene som ble arrangert i prosjektperioden. Interessen for prosjektet har også økt gjennom hele prosjektperioden. I alt arrangerte prosjektet 30 arrangementer og møter, samt en rekke andre tiltak for sauene i Vesterålen.

Næringen har signalisert prosjektet som svært vellykket og har et ønske om å videreføre aktiviteten. På bakgrunn av dette anses prosjektet som vellykket, selv om målet om økt produksjon av sau og lam i Vesterålen ikke er nådd.

Prosjektvurdering

Prosjektvurdering	
☺ Alt gikk etter plan, ☹ Noe problemer, ☹ Betydelig avvik fra plan	
Ressurser	☹
Budsjett	☹
Milepæler	☺
Aktiv deltagelse i prosjektet	☺
Synliggjøring av prosjektet	☺
Måloppnåelse	☹
Helhet	☺

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Bakgrunn.....	5
Organisering av prosjektet	5
Styringsgruppen	6
Samarbeidspartnere i prosjektet	6
Økonomi	7
Gjennomførte aktiviteter	7
Samarbeidsprosjekter	14
Arktisk kompetansesenter for sau	14
Prosjekt «Imunstatus hos lam»	15
Andre aktiviteter som prosjektet har tatt del i	15
Annet arbeid i prosjektet	15
Profilering av prosjektet	16
Måloppnåelse og evaluering av prosjektet	16
Effektmål 1	16
Effektmål 2	17
Delmål 1a)	17
Delmål 1 b)	18
Delmål 1c)	19
Delmål 1 d)	19
Hva må til for å øke produksjonen av lammekjøtt i Vesterålen?	20

Bakgrunn

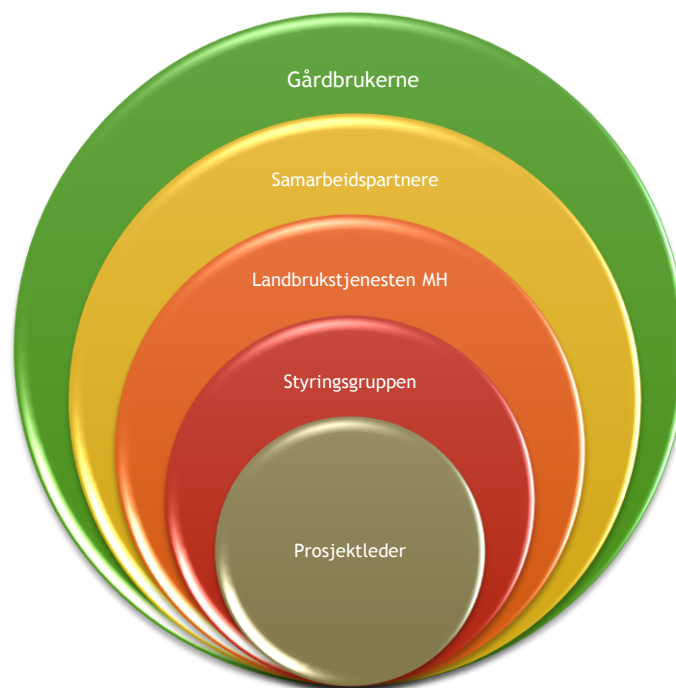
Initiativet til å løfte frem sauene i Vesterålsregionen kom opprinnelig Bø kommune. De så behov for å tilføre ekstra ressurser for å ta tak i noen vesentlig utfordringer. Satsinga var ment å dekke mer enn Bø, og henvendelsen ble gjort til hele regionen. Vesterålen har opplevd en avskalling i næringa, da sauedriften har vært og er en del av en mangslyserikultur med røtter tilbake til fiskarbondetida.

Verden trenger mat og Vesterålen har et stort potensial til å bidra med verdens beste kjøtt fra lam som har gått på verdens mest næringsrike kyst- og fjellbeiter. Vesterålen har:

- frodige utmarksbeiter
- tilnærmet rovdryrfrie beiter
- godt avlsmateriale
- stedvis ledige dyrkajordressurser
- ei aktiv og seriøs saueneæring

Organisering av prosjektet

Prosjektet har vært gjennomført med prosjektleder i 100 % stilling. Prosjektansvar, med ansvar for økonomi og arbeidsgiveransvar av prosjektet, ble lagt til Landbrukstjenesten Midtre Hålogaland. Prosjektet ble tidlig i oppstartsfasen organisert med en styringsgruppe som besto av representanter fra næringen, kommunene, Landbrukstjenesten M. H., og Nortura.

Figur 1: Organisasjonsmodell av prosjektet

Styringsgruppen besto av:

	Bjørn-Arne Skoglund Gårdbruker i Andøy Leder i styringsgruppen		Arild Jakobsen Landbrukstjenesten Midtre Hålogaland
	Geir Amundsen Gårdbruker i Hadsel og Vesterålsmat		Tor Andersen Landbrukssjef i Bø kommune
	Ottar Kristoffersen Gårdbruker i Bø		Birger Theodorsen Nortura
	Geir Jonny Johansen Kontaktperson for Andøy		

Samarbeidspartnere i prosjektet

Disse har bidratt i prosjektet:

- Gårdbrukere fra hele Vesterålen
- Sau – og geitavlslag/småfelag i Vesterålen
- Andøy værring
- Langøya værring
- Stordyrveterinærene i Vesterålen
- Næringsavdelingene i kommunene
- Fylkesmannen i Nordland
- Nordland fylkeskommunen
- BØKS – omstillingsprogrammet for Bø og Øksnes kommune
- Vesterålen regionråd
- Sortland vgs, avdeling Kleiva

- Animalia
- Nortura
- Felleskjøpet
- Vesterålsmat BA
- Bø gårdsslakteri
- NOA-maskin
- Vesterålen Gjeterhundlag

Økonomi

Fra prosjektbeskrivelsen hadde prosjektet et budsjett på 2 750 000 kr. Nå prosjektet startet den 15.juni 2011 var det bevilget 1 543 000 kr til prosjektet. Det vil si at prosjektet kun hadde midler til administrasjon og lønn til prosjektlederen. I en kombinasjon mellom begrensede midler til gjennomføring av tiltak, og etterskuddsutbetaling av bevilga midler, ga dette begrensinger på hvilken type tiltak vi kunne gjennomføre i startfasen av prosjektet. Prosjektet var hele tiden avhengig av nye bevilgninger fra kompetansemidlene hos Nordland fylkeskommune for å sette i gang tiltak.

Underveis i prosjektet viste det seg at Vesterålen regionråd som fikk mindre bevilgninger. Dette medførte kutt i budsjetterte prosjektmidler. Prosjektbeskrivelsen hadde kalkulert med en ramme på 1 000 000 kr fra Vesterålen regionråd. Prosjektet fikk 533 000 kr. Disse manglende inntektene har gjort det nødvendig å finansiere mer av prosjektet gjennom deltageravgift på de ulike aktivitetene.

Prosjektkostnader for hele prosjektperioden ble på kr 2 845 739. Dette er 95 739 kr mer enn budsjett. Prosjektinntektene for hele prosjektperioden ble til slutt på kr 2 849 928, forutsatt sluttfinansiering. Prosjektet ble styrt til å gå i balanse. Se vedlagt prosjektrengskap for hele prosjektperioden (NB! Ettersendes.). Prosjektrengskapet er sammenlignet mot budsjett fra prosjektbeskrivelsen.

Gjennomførte aktiviteter

Aktivitet	Tid og sted	Innhold	Antall deltagere
Inspirasjonsforedrag med humørbonden Geir Styve	7.oktober 2011, Selnes Bygdøhus i Sortland	Humørbonden Geir Styve ble innleid til å holde et motivasjons- og inspirasjonsforedrag for sauebøndene i Vesterålen. Temaet på foredraget var "Sauehald - 9, 90 eller 900 kr pr. kg?" Det ble servert lammegryte m/tilbehør under arrangementet.	20
Saueklipper og ullhånderingskurs	14.-16. oktober 2011, Holand i Sortland	Kurs i saueklipping og ullhåndtering for nybegynnere og viderekommende. Målsetningen med kurset er å kunne klippe sine egne sauer korrekt og uten assistanse, på en slik måte at verdien av ulla blir ivaretatt, og et med et minimum av ubehag for både sau og klipper.	4
Fagmøte med Stordyrveterinærene	24. november 2011, Sortland vgs. avdeling Kleiva	Forebyggende helsearbeid i vinterhalvåret. Temaene på møtet var: <ul style="list-style-type: none"> o Endoparasitter hos sau o Utfordringer med høyt lammetall o Erfaringer med fjøsgruppemøter o Uttak av hjerneprøve på selvdøde dyr 	38
Seminkurs	27. november 2011, Sortland vgs. avdeling	Semin er en viktig del av avlsarbeidet og for å oppnå bedre økonomi hos den enkelte gårdbruker. Temaer under kurset var: <ul style="list-style-type: none"> o Reproduksjonsfysiologi hos sau o Brunstkontroll 	8

	Kleiva.	<ul style="list-style-type: none"> ○ Inseminasjon ○ Praktisk gjennomføring av en inseminasjon ○ Innrapportering av seminresultater ○ Hygiene og smitteforebyggende tiltak i forbindelse med semin 	
Busstur til Nord-Norsk avlsseminar i Bodø	9.- 10. februar 2012, Thon hotell i Bodø	<p>Avlsseminaret ble arrangert av NSG. Programmet var som følger:</p> <p>Dag 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Status for avlsarbeidet i Nord-Norge ○ Avlsarbeidet i store buskaper ○ Hvordan kan jeg som bruksbesetning benytte meg av det værmaterialet som fremskaffes i ringene? ○ Tanker fra avlssjefen ○ Fellesmiddag på kvelden <p>Dag 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Søyevekt / kjøttsau / holdbar sau ○ Utfordringer ved drift av en liten værring ○ Registreringsarbeidet (utrangering /helseopplysninger /vekter / rovdyr) sauekontrollen sentralt ○ Helsesituasjonen innenfor et værringsystemene ○ Innledning til åpen post 	12
Kick off seminar	3. – 4. mars 2012 på Myre Hotell i Øksnes	<p>Kick off seminaret inneholdt i hele 12 faglige presentasjoner. Med temaer innen bygningsplanlegging, finansiering, økonomi, sauekontrollen, føring, oppdrett av kopplam, videreforedling, forsikringssaker, samt underholdning og festmiddag for deltagerne. For mer info, se her</p>	38
Gjeterhundkurs	16 -18. mars 2012 på Holand i Sortland	<p>Formål med kurset var å gi en grunnleggende opplæring om bruk av gjeterhund på sau. Kurset ble arrangert i løpet av 3 dager, og besto av både teori og praktiske øvelser. I hovedsak omfatter kurset følgende tema:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hva brukes gjeterhunden til ○ Bruk av gjeterhunden i trening, arbeid og hverdag/familie ○ Sosialisering ○ Kjøp av gjeterhund ○ Hundens språk og signaler ○ Hunden og dens leder – lederskap ○ Trening mellom hund og fører <p>Kurset ble arrangert av Vesterålen gjeterhundlag i samarbeid med prosjektet</p>	26
Befaring i nyetablert sauefjøs	29.mars 2012 Grytting i Hadsel	<p>Visning av nyetablert sauefjøs for 350 vfs. hos Knut Joakimsen. Som fagperson ble Lars-Ivar Fause fra Nortura innleid. Tips i bygningsplanleggingen og nyttig erfaringsutveksling ble presentert. Etter visningen dro deltakerne til Rødbrygga for en felles middag. I hovedsak var følgende tema tatt opp:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Bakgrunn for valg av løsninger: føring, fôrhåndtering, logistikk i fjøset, (dyreflyt, drivganger og sortering ved flytting), dyreflyt under lammingen, gjødselhåndtering. isolert/uisolert, golv, ventilasjon, vann, dyretall, bingestørrelse, plass per dyr, takhøyde, innredning, etefront, gjødselhåndtering og generelt begrunnelse for valg av de praktiske løsningene i fjøset. ○ Kostnader og økonomi ○ Støtteordninger 	25
Fagkveld før lamming	26.mars 2012 Kommunehuset	<p>Temaene på fagmøtet var:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Helse og velferd i lammingen ○ Endoparasitter hos sau 	11

	i Bø	<ul style="list-style-type: none"> ○ Engkvalitet og sortsvalg - Hvordan få ei god eng til sau? ○ SMIL-midler 	
Vårmøte før lamming	11.april 2012 på den gamle skolen på Nøss, Andøy	Forebyggende helsearbeid i lammingen. Temaene på vårmøtet var: <ul style="list-style-type: none"> ○ Føring av sau ○ Det nye kraftførsortimentet til sau ○ Helse og velferd i lammingen ○ Endoparasitter hos sau 	42
Beitevandring i Andøy og Sortland	7 og 8. juli 2012 Nøss i Andøy og på Holand i Sortland.	Med dagens driftsopplegg for sau, høstes omlag 30 - 50 % av all føret i utmarka. Dette er en viktig og helt avgjørende ressurs i dagens driftsopplegg for sau. Flere tiltak kan gjøres for å få bedre bruk av utmarken og tilveksten på lammene. Temaene var under beitevandringen var: <ul style="list-style-type: none"> ○ Utmarksbeitet fra fjære til fjell ○ Vegetasjonstypene ○ Plantekjennskap ○ Beitekvalitet ○ Beiteutnytting ○ Beitekapasitet ○ Gjengroing ○ Tidligbeite og seinsommerbeite 	24
Kokkekurs	22. august 2012. Elevkjøkkenet på Kleiva Vgs.	Under Vesterålen matfestival arrangerte prosjektet i samarbeid med Vesterålen Matfestival kokkekurs med tema: «Lam - fort, godt og enkelt - til hverdags og til fest!» Den islandske kokken Thráinn Lárusson lærte kursdeltakere å lage enkle, raske og gode hverdagsretter av lam fra Vesterålen. Det ble laget tre lammeretter; «Middag fra scratch på 30 minutter»	18
Framtidsfjøs for sau - Foredrag under messa Landbruk i Nordavind	25.august 2012. Kleiva, Sortland	Anders Kongelevoll fra Reime holdt under landbruksmessa i Nordavind foredraget om "fremtidsretta fjøs for sau". Foredraget omhandlet en ny oppstillingsmetode for sau, der man tar i bruk appetittføringskasse, kraftførautomat, handteringsrenne/sorteringsanlegg, lammebokser i fellesbinge og bruk av lettgrinder, istedenfor tradisjonell løsning.	42
Kurs i bruk av RFID (elektroniske øremerker)	Onsdag 29.august 2012, Åse i Andøy	Prosjektet arrangerer kurs i bruk av RFID. Bjørn Arne Skoglund viser hvordan han benytter seg av sitt sorteringsanlegg og hvordan han forbereder og henter ut data fra leserstaven og PDA'en. Bruk av RFID har gevinst både i tid, arbeidsbesparelse og nøyaktighet. Bedre oversikt gir bedre produksjon som igjen gir bedre lønnsomhet	22
Studietur til Troms	18.- 19. oktober 2012. Målselv, Sørreisa og Lyngen i Troms	Torsdag morgen dro en full buss med bønder og studenter til Troms for å studere fjøsløsninger hos tre nyetablerte gårdsbruk og for en omvisning på slakteriet i Målselv. Som fagperson ble Lars-Ivar Fause fra Nortura innleid. Første dag besøkte vi slakteriet i Målselv og Jan-Erik Nikolaisen fra Sørreisa. Han har bygd isolert sauefjøs for vel 600 vfs. Etter besøkene dro vi til Nordkjøsbotten for overnattet på Vollen gjetestue. Dag to dro vi til Lyngen, hvor vi besøkte Asgeir Larsen og Øystein Fossmo. Asgeir Larsen hadde bygd ny driftsbygning med islandskasser for 240 vfs, mens Øystein Fossmo bygd isolert sauefjøs beregna for 550 vinterføra sauer, med ekstra lammingsplass i deler av gammelfjøset. Målet med studieturen var å innhente tips ved bygningsløsninger, planlegging og nyttig erfaring som de har gjort seg i bygningsprosessen. I hovedsak var følgende tema tatt opp: <ul style="list-style-type: none"> ○ Bakgrunn for valg av løsninger: føring, forhåndtering, logistikk i fjøset, (dyreflyt, drivganger og sortering ved flytting), dyreflyt under lammingen, gjødselhåndtering, isolert/uisolert, golv, ventilasjon, vann, dyretall, 	35

		<p>bingestørrelse, plass per dyr, takhøyde, innredning, etefront, gjødselhåndtering og generelt begrunnelse for valg av de praktiske løsningene i fjøset.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kostnader og økonomi Støtteordninger 	
Fagmøte	6.november 2012, Elevstua på Kleiva vgs.	<p>Temaene på fagmøtet var:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Føring av påsett-lam - Hvordan få lam i åringene? ○ Brunstsynkronisering og forberedelser vi gjør før parringen ○ Endoparasittprosjektet - Utbredelse, skadeomfang, forebygging og resistens av endoparasitter 	56
Studietur til Hordaland	18. - 19. november 2012 i Hordaland	<p>Etter foredraget om "fremtidsretta fjøs for sau" den 25.august med Anders Kongelevoll fra Reime var det flere som ønsket å se sauefjøs med appetittføringskasse og kraftfôrautomat i praktisk drift. I den forbindelse arrangerte prosjektet tur til Hordaland for å se på sauefjøs med ei slik driftsløsning. Vi besøkte to sauefjøs. Et gammelt ombygd sauefjøs, som i dag er blitt til et praktisk, effektivt og moderne fjøs for 160 vfs. Den andre sauefjøs vi besøkte var et nybygg for 200 vfs. med appetittføringskasse, kanalomrøring og langsgående kraftfôrgang. Under besøkene studerte vi appetittføringskassen, kraftfôrautomaten, handteringsrenne/sorteringsanlegg, kanalomrøring, lammebokser i fellesbinge og bruk av lettgrinder og generelt praktisk drift av den type fjøsløsninger.</p>	11
Julebord	23.november 2012, Nylandsloftet i Sortland	<p>Sosial sammenkomst med mat og underholdning for sauebøndene. Det ble vist film og bilder fra saueåret 2012 og holdt quiz.</p>	22
Studiegruppe/ fjøsgruppemøte	25.november 2012, Nylandsloftet i Sortland	<p>Prosjektet arrangerte «fjøsgruppemøte» der temaet var driftsbygninger for sau. Flere og flere ser nå mulighetene til å satse på sau. Noen ønsker å modifisere eksisterende driftsbygning, noen ønsker bygge ut og andre ønsker å bygge helt nytt sauefjøs.</p> <p>Under fjøsgruppemøtet var det en engasjert gjeng som utvekslet erfaringer, fordeler og ulemper med forskjellige fjøsløsninger. Alt fra planløsninger, logistikk i fjøset, dyreflyt under lammingen, bingestørrelse, gjødselhåndtering, forhåndtering, ventilasjon, vann, isolert/uisolert og mye mer ble tatt opp og diskutert. Det mange som sitter med ideer og tanker om fjøsløsninger. Mange har behov for å diskutere sine ider med andre bønder. Derfor har prosjektet satt i gang ei gruppe for både nye sauebønder og bønder med erfaring, hvor de kan diskutere og hente erfaringer. Det vil arrangeres flere møter utover vinteren. Som hjemmelekse til neste fjøsgruppemøte har gruppen fått til oppdrag å tegne sitt ideelle sauefjøs. Etterhvert vil det bli aktuelt å hente inn eksternt kompetanse som bygningsplanleggere og Innovasjon Norge.</p>	11
Grunnkurs i bruk av gjeterhund	8.-10. februar 2013	<p>Kursinstruktører for gjeterhundkurset var Ester Nordby og Ellen Johnsen. Kurset startet fredagskveld med teori og fortsetter lørdag og</p>	20

		søndag med praktisk arbeid mellom hund og fører. Kurset ble individuell tilpasset mellom hund og fører. Kurset var tilpasset både for ung hunder og viderekommende hunder. Kurset er også åpent for observatører.	
Fagmøte før lammingen	19.mars 2013 på Kleiva	Prosjektet arrangerte fagkveld før lamming. Stordyrveterinærene i Vesterålen sto for det faglige innholdet og presenterte temaer om vaksiner, melkefeber, jurbetennelse, børbetennelse, lamming og lammingshjelp. Hele 54 personer deltok på møtet. Her kan du laste ned PowerPoint presentasjonene fra møtet:	54
Saueseminar	Lørdag 6.april 2013 på Sortland Hotell	<p>ROGRAM</p> <p>Kl.11:00 Grovfôrdyrking v/Ragnhild Renna og Arild Jakobsen, Landbruksstjenesten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overvintring og våronnutfordringer lokalt • Engkvalitet, frøblandinger for sau - Hvordan få en god eng til sau? • Slått og innhøstingsstrategi • Grovfôrøkonomi <p>Kl 13:00: Lunsj</p> <p>Kl.14:00: Fôring og fôringsplanlegging for sau v/ Finn Avdem, Nortura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan fungerer fordøyelsen til en drøvtygger? • Fôrbehovet til sauene gjennom sesongen • Faktorer som påvirker grovfôropptaket • Grovfôranalyse – hva er et godt grovfôr? • Praktisk fôrplanlegging • Hva er ideelt grovfôr i ulike perioder av året i forhold til økonomi, produksjon og dyrevelferd • Kraftfôrvalg • Når er det lurt å spare grovfôr når en har for lite? • Holdvurdering og ideelt hold på sauene • Behovet for beiter og resultat av beitebasert slutfôring av lam og oppdrett av overskuddslam <p>Kl.17:00: Kultur og ukultur i norsk natur - om turistar sin forståing av det norske reiselivslandskapet. v/Bjørn Egil Flø, Norsk senter for bygdeforskning</p>	39
Saueskole – ei studiegruppe for nye sauebønder.	4 kurskvelder, 2013	<p>Prosjektet "Det eventyrlige Vesterålslammet" startet ei gruppe for nyoppstarta sauebønder og personer som har planer om å starte med sau. Gruppen har fungert som diskusjonsforum og mentorordning for nyetablerte sauebønder. To etablerte og dyktige sauebønder bisto gruppa sammen med de lokale stordyrveterinærene. Det har vært gjennomført flere kveldssamlinger gjennom hele året, der vi har tatt opp aktuelle fagtemaer som gruppen etterspør. Temaer under kveldsmøtene har være alt fra rutiner gjennom året, dyrehelse, lammingsrutiner, fôring og stell. Dette er gjennomført i regi av studiegruppa:</p> <p>12.februar. Under dette møtet ble forelest om forskrift for hold av småfe, innsett, valg av påsettlam, gjennomføring av parringa, fôring, holdvurdeing, gruppering av dyr etter hold og antall lam og rutiner ved behandling og vaksinerings av søyer</p> <p>12.mars. Tema: Tips og tiltak i lamminga. Det ble vist film og gruppearbeid med lamming som tema.</p>	14 gårdsbruk

		<p>19.mars 2013: Tema: Vaksinerings, melkefeber, jurbetennelse, børbetennelse, lamming og lammingshjelp.</p> <p>25.juni. Grovfôrhandtering, engkvalitet, frøblandinger for sau, overvintring og våronnutfordringer lokalt, grovfôrøkonomi, slått og innhøstingsstrategi.</p> <p>21.novemer: Avlsarbeid og bruk av sauekontrollen.</p>	
Gjeterhundprøve	14.april 2013	Totalt stilte 15 hunder til start. 8 hunder i klasse 1, og 7 hunder i klasse 2. Publikum koste seg med vafler og pølse. Hele 7 hunder tok gjeterhundprøven med sin hund.	15
Studietur til Skottland	8.-12. august 2013, Skottland	<p>Torsdag 8.august reiste 40 sauebønder fra Vesterålen på studietur til Skottland i regi av prosjektet «Det eventyrlige Vesterålslammet». Med Aberdeen i Skottland som utgangspunkt. Med egen guide og buss som ventet på oss, reiste vi rundt i sauens rike for å studere sauehold i Skottland. I tillegg til vår guide hadde vi en medhjelper som var landbruksrådgiver fra Skottland som fortalte om landbruket i Skottland, og som svarte på alle spørsmål som dukket opp under gjennomreisen.</p> <p>Etter 5 dager med guiding, 3 gårdsbesøk, lammeauksjon, gjeterhundkonkurranse, oppvisninger og en busstur i et landskap ulikt Norge, satt vi igjen med mange inntrykk og nye perspektiver etter studieturen. Inspirerende!</p> <p>Se film og bilder fra studieturen her: http://www.youtube.com/watch?v=IPoT9WWJ6vw</p> <p>Målet med studieturen var å motivere, inspirere og gi sauebønderne sosialt og faglig på fyll. Vår lokale kontaktperson og kjentmann i Skottland hadde plukket gårdsbruk og satt sammen et program som ga motivasjon og en stor opplevelse for alle som deltok. Bønderne som var med har nok lært mye av den faglige innholdet i studieturen og diskusjonen på bussen og på puben om kvelden. Studieturen har i etterkant skapt et godt samhold, optimisme og en "good will" blant deltakerne. På sikt kan dette skape rekruttering til næringen. Et viktig avbrekk før ei hektisk sauesanking og ny lammesong.</p> <p>En svært innholdsrik og vellykket studietur med et skreddersydd program. Det var kun positive tilbakemeldinger fra alle deltakerne. Studietur gir samhold, inspirasjon, motivasjon og troen på økt rekruttering til sauenæringen i Vesterålen.</p>	40
Fagkveld	24.oktober 2013 på Kleiva	<p>Prosjektet arrangerte fagkveld torsdag 24.oktober. Fagkvelden startet kl.19:00 med kaffe og noe å bite i før foredragene startet kl. 19:30.</p> <p>PROGRAM</p> <ul style="list-style-type: none"> • 19:30-20:00 - Kraftførsortiment og tilskuddsfør til sau og lam v/ Ann-Lisbeth Lieng, Felleskjøpet • 20:00-20:30 - Intensiv føring av oppføringslam v/ Wenche Anderssen, Stordyrveterinærene i Vesterålen • 20:30-20:45 - Sauekontrollen på ny plattform - nye muligheter, v/Bjørn-Arne Skoglund • 20:45-21:00 - Pause • 21:00-21:45 - Klauvhelse v/ Lisbeth Hektoen, Animalia – Helsetjenesten for sau • 21:45-21:55 - Prosjekt: Immunstatus hos lam, v/ Wenche Anderssen 	66

		<ul style="list-style-type: none"> 21:55-22:15 - Behandlingsrutiner og annen informasjon, v/ Berit Hansen, Stordyrveterinærene. 	
Kurs i klauvskjæring	25.oktober 2013 på Nyland gård i Sortland	<p>Lisbeth Hektoen fra Animalia kom oppover for å ha et praktisk kurs i klauvskjæring for sau. Kurset ga en innføring i de korrekte metodene for klauvstell og diagnostikk, kontroll og behandling av skader og sjukdommer i klauver og bein.</p> <ul style="list-style-type: none"> God klauvhelse er viktig for dyras velferd og for at de skal kunne produsere godt God klauvhelse gir trivsel for sauen og bedre økonomi for bonden God klauvhelse er viktig for at dyra skal kunne utnytte våre flotte beiter 	11
Gjeterhundkurs, julebord og gjeterhundprøve	2. og 3. november 2013	<p>Finn Engan og Knut Nymo holdt kurs i banetrening. Kurset fant sted på Nyland gård 2. november. Kurset ga en innføring i de viktigste og mest avgjørende moment i en gjeterhundprøve; utgang, løysing, inndriving, driving og kve. Hunder som ikke har godkjent klasse 1 prøve ble prioritert først.</p> <p>Det ble på lørdagskveld arrangert julebordet på Nylandloftet.</p> <p>Dagen etter ble det arrangert Vesterålmesterskap i gjeterhund med prøve i klasse 1 og 3, Vi kjørte to runder i begge klassene. Nytt i år er at det blir kåret Vesterålens beste gjeterhund og beste unghund (under 3 år) med en vandrepokal. Det ble servert mat under prøven.</p>	14
Fagdag om gjerdehold – rett og plikt til gjerdehold	6.november på Kleiva	<p>Gjerderett og gjerdeplikt er temaer som vekker debatt. Det er ikke til å unngå at det fra tid til annen oppstår diskusjon om hvor gjerdet burde gå, og om eventuell gjerdeplikt. Imellomtiden kommer beitedyr på uønskede steder pga. manglende eller dårlig gjerdehold. Dette er ei belastning for bøndene, og skaper irritasjon for de som får beitende dyr på steder hvor disse ikke er ønsket. Dette er velkjente problemstillinger som vi ønsker å løse i samarbeid med alle bønder, grunneiere og kommuner i Vesterålen.</p> <p>Program</p> <p>11:00-11:30: Gjerde- og beitespørsmål i jordskifteretten v/ Arnulf O. Prestbakmo, leder av Ofoten og Sør- Troms jordskifterett</p> <p>11:30-12:00: Tilskudd til tiltak i beiteområder og gjerdeprosjektet som ble igangsatt av i Bø kommune. v/Tor Andersen, jordbrukssjef i Bø kommune</p> <p>12:00-12:30: Varm lunsj</p> <p>12:30-14:00: Gjerdelovens regler om rett og plikt til gjerdehold - samlet fremstilling av lovverket som legger føringer og begrensninger på gjerdeholdet v/ advokat Heidi Anita Skjærvik</p> <p>14:00-14:30: Spørsmål og diskusjon</p>	74
Arktisk Lammekongress	21.-23. mars i Tromsø	<p>Kongressen ble avholdt i Tromsø 21. – 23. mars 2014. Arrangørsted ble valgt etter innspill fra finansør. Det var representanter fra nærings-, foredlingsaktører, forvaltning og forskningsmiljø. I tillegg var det flere utstillere. Blant disse var det utstyrforhandlere (tekniske nyvinninger demonstrert) og husflidsaktører (videreforedlede produkter, kunst/handverk).</p> <p>Vi vil under presentere aktiviteten på kongressen kort, i lys av målene</p> <ul style="list-style-type: none"> Kongressen la opp til innlegg med ulike utgangspunkt. Det var innlegg av flere næringsutøvere, flere foredlingsaktører, og fra rådgivingsenheter og forskningsmiljø. Det var 	132

		<p>tilrettelagt for debatt, samt satt av rom for nettverksbygging i forbindelse med felles programposter, lunsjer og festmiddag.</p> <p>Utvikling og utnytting av Nordnorsk lam ble fokusert på fra ulike innfallsvinkler. Stikkord fra programmet er: Kvalitet (Arktisk lam og beiteplanter), videreføring (Thulefjord, Ekte Nordnorsk), merkevarebygging (identitet, design, markedsføring), muligheter innen ull. Et innlegg om arktisk kvalitet innledningsvis ga introduksjon til temaet.</p> <p>Kunnskap og lønnsomhet fikk fokus i innleggene om paringsstrategi, utplukk av slaktelam, avl, sauekontrollen, mangelsykdommer i lamminga, føring rundt lamming, rutiner ved beiteslipp, bruk av gjeterhund. Videre var det inspirasjonsforedrag innledningsvis, et innlegg fra en stolt sauebonde søndag morgen, samt et inspirerende innlegg avslutningsvis om samhold og samarbeid i næringa.</p> <p>Innenfor temaene som var rettet mot å øke produksjon og lønnsomhet var temaene om fremtidsfjøset sentral, samt GPS-overvåkning, og gjeterhundhold.</p> <p>Det totale programmet var ment å bidra til næringsutvikling i form av å skape interesse hos potensielle gårdbrukere, samt gi faglige innspill som kan være ballast for satsing/videreutvikling av eksisterende sauedrift.</p> <p>De sosiale møteplassene for nettverksbygging var flere. En av dem var utstilling i foajeen på arrangørhotellet. Der var utstyrforhandlere som selger tekniske nyvinninger, og husflidsaktører. I tillegg til felles måltider, var det hyppig med pauser, noe som la til rette for dialog og erfaringsutveksling.</p>	
--	--	--	--

Kurs som er blitt avlyst: Ullhånderingskurs i Bø, Andøy og Hadsel

Samarbeidsprosjekter

Arktisk kompetansesenter for sau

Gjennom prosjektet *Det eventyrlige vesterålslammet* er det i samarbeid med Sortland videregående skole, avdeling Kleiva, gjennomført forstudie for å utrede muligheten for etablering av et arktisk kompetansesenter for sau. Det er gjennomført spørreundersøkelse med dokumentasjon av behovet. Det er 110 besvarelser fra de 3 nordligste fylkene. Resulterte i en søknad om KIL-midler til "Sauehøgskolen" på 35 stp i samarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Hovedmålet i forstudiet var å utrede muligheter for etablering av kompetansesenter. Det er utført, med følgende konklusjoner:

Det er dokumentert behov for et kompetansesenter for arktisk sauehold.

Det er søkt om midler til høgskolestudium.

Det er gjort en analyse av hva som er det beste organisering.

Konklusjonen er at senteret bør knyttes til Landbruksstjenesten Midtre Hålogaland i nært samarbeid med Sortland vgs- Kleiva/OPUS-Sortland.

Arbeid med etablering av Sauehøgskolen har vært godt mottatt i næringa, og det er av den grunn aktuelt og naturlig å gå videre med disse planene. Det er utviklet ny prosjektplan med søknad om nye prosjektmidler.

Prosjekt «Immunstatus hos lam»

Prosjektet *Det eventyrlige Vesterålslammet*, Stordyrveterinærene i Vesterålen, og Helsetjenesten for sau, har i samarbeid igangsatt et forskingsprosjekt på immunstatus hos lam. Formålet med prosjektet er å kontrollere om lammene får i seg nok antistoffer. Bakgrunnen for prosjektet er den høy forekomst av leddbetennelser hos lam i mange besetninger i Vesterålen. Lam med leddbetenelse skal utdøses for å se om årsaken kan knyttes opp til dårlig immunforsvar.

Andre aktiviteter som prosjektet har tatt del i:

- Presentasjoner av prosjektet for sauenæring i Vesterålen, kommuner, Kleiva landbruksskole, Langøya væring, NSG Nordland og til andre arrangementer. Det er totalt holdt 16 presentasjoner om prosjektet.
- Prosjektet har bidratt med rådgiving/veiledning til gårdbrukere.
- Prosjektet har holdt flere foredrag om økonomi, slakteresultater, beitekvalitet og organisert beitebruk
- Prosjektleder at tatt kurs i driftsplanlegging. Prosjektet har gitt 5 gratis driftsplanleggingstimer og har utarbeidet fem driftsplaner for sau.
- Prosjektet har jobbet aktivt for å etablere et kompetansesenter for sau.
- Prosjektet har bidratt til utvikling av ny Sauekontroll. Prosjektet og næringsutøvere v/Bjørn Arne Skoglund har bidratt med å utvikle sauekontollen til en bedre tjeneste for brukerne.
- Prosjektet har kartlagt behovet til sauenæringen i Nord-Norge gjennom en [spørreundersøkelse](#)
- Prosjektlederen deltok under miniseminar om landbruket i Øksnes
- Prosjektet var medarrangør i landbruksmessa – Landbruk i nordavind den 24.-26. august 2013. Prosjektet arrangerte blant annet [saueklipper-show med lokale politikere](#), saueklippekonkurranse, faglig foredrag, gjeterhundoppvisning og hadde stand på messa
- Prosjektet har vært bidragsyter til Vesterålen gjeterhundlag. Prosjektet har søkt om midler for laget og arrangert felles gjeterhundtreninger, kurs og konkurranser.
- Prosjektlederen har deltatt i fagrådet til Sortland vgs, avdeling Kleiva
- Prosjektlederen holde stand under åpen gård i Sortland den 25.august 2013
- Prosjektlederen sitter i styringsgruppen for kommunedialogen og har deltatt under møter med Bø kommune.
- Prosjektlederen har tatt del i sauesanking hos beitelag/sankelag i hele Vesterålen, fra 2011 til 2013
- Prosjektlederen deltok under beitekonferansen i Oppdal den 11. og 12. februar
- Prosjektet deltok med stand under åpen gård i Andøy, 20. august 2011
- Prosjektleder deltok på beitekurs, 22. september 2011
- Prosjektet har arrangert sankefest sammen med Bø sankelag i 2011 og 2012

Annet arbeid i prosjektet

- Planleggingsarbeid og organisering.
- Skrivning av søknader for prosjektet, og for lokallagene.
- Rapporteringsarbeid til samarbeidspartner og sponsorer.
- Økonomistyring.
- Møtevirksomhet med styringsgruppen.
- Møtevirksomheter i lokale NSG lag, sankelag, gjeterhundlag og værring.
- Rådgivningsarbeid.

Profilering av prosjektet

En mediestrategi for prosjektet ble tidlig i prosjektperioden igangsatt for å nå målsetningen i prosjektet, men også for å profilere prosjektet og samarbeidspartnerne utad. Dette er gjort for å nå målgruppen:

- Prosjektet har opprette egen hjemmeside; www.vesteralslammet.org. Som har blitt jevnlig oppdatert med informasjon gjennom helle prosjektperioden. Hjemmesiden er hyppig besøkt hver dag
- Det er gjort arbeid med profilering av prosjektet i media. Noen av omtalene om prosjektet kan leses [her](#)
- Prosjektet har ei aktiv [Facebook-gruppe](#). Facebook-gruppen har i dag 184 medlemmer.
- Det er laget [logo](#) for prosjektet. Logene er brukt både på klær, dokumenter, web, penner og plakater til å profilere prosjektet.
- Prosjektet har profilert samarbeidspartnerne i media, samt benyttet logoene deres på plakater og hjemmeside.
- Det er sendt ut e-post om nyheter fra prosjektet gjennom nyhetsbrevet til Landbrukstjenesten Midtre Hålogaland.
- Det er opprettet en kontaktliste med adresse og telefonnummer til de fleste sauebøndene og saueinteresserte i Vesterålen. Ut fra kontaktlisten er det opprettet en SMS-liste, slik at man lett kan kontakte sauebøndene i Vesterålen via SMS raskt og effektivt.
- Prosjektet har skrevet flere pressemeldinger om prosjektet, og har presentert fagstoff til blant annet Bladet Vesterålen, Vol og Vårnavisa.

Måloppnåelse og evaluering av prosjektet

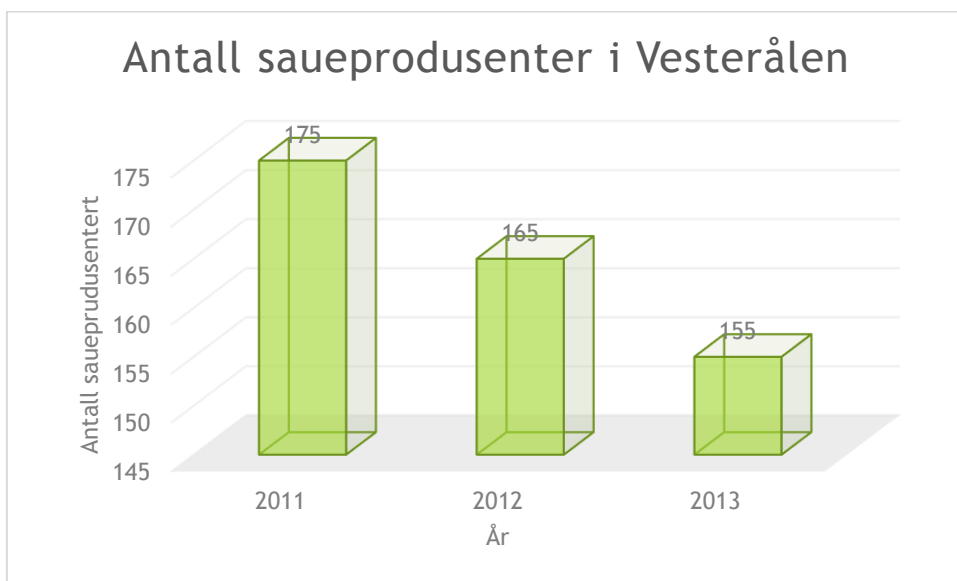
Effekt mål 1

«Øke produksjonen av lam i Vesterålen med 20 % innen 2014»

Figur 2: Figuren viser utviklingen i antall slakta lam gjennom prosjekt perioden

Figuren 2 ovenfor ser vi utviklingen i antall slakta lam i Vesterålen gjennom prosjektperioden. Tallene viser at vi ikke har nådd prosjektmålet med økt produksjonen av lam i Vesterålen gjennom prosjektperioden. Figuren viser at det er en nedgang fra 17 718 lam til 17 697 lam. (21 færre lam) fra 2011 til 2013.

Figur 3: Figuren viser utviklingen i antall saueprodusenter i Vesterålen gjennom prosjektperioden

På figur 3 ovenfor ser man utviklingen i antall saueprodusenter i Vesterålen. Figur viser en nedgang på 20 færre saueprodusenter i Vesterålen gjennom prosjektperioden 2011-2013. Dette er en nedgang på 11,4 % i antall saueprodusenter i Vesterålen. Andøy er den eneste kommune i Vesterålen der antallet saueprodusenter har økt. Økningen i Andøy tilsvarer 6,9% flere saueprodusenter. Nedgangen i antall saueprodusenter er størst i Øksnes og Bø kommune. Her er nedgangen på hele med 25 % og 18 % færre saueprodusenter. Men til tross for færre bønder i Vesterålen har produksjonen holdt seg stabil.

Effektmål 2

«I løpet av prosjektperioden bidra til økt videreforedling av lammekjøtt i regionen»

Gjennom prosjektperioden er det jobbet for økt videreforedling av lam. Vesterålen har et unikt potensial til å bidra med verdens beste kjøtt fra lam som har gått på verdens mest næringsrike kyst- og fjellbeiter. Vårt nordlige klima gir beitegraset en kort vekstsesong i et kjølig klima med lange, lyse dager. Slakteresultat og dokumentert forskning viser at nordnorske lam er et kvalitetsprodukt i Norges- og verdenstoppen. Prosjektet har gjennom prosjektperioden framsnakket og vist til den gode kvalitetsfortinnet gjennom media og til produsentene.

Under Arktisk lammekongressen i Tromsø hadde vi flere foredrag som omhandlet økt vidreforedling av Nordnorske lam. Vi har tidligere i prosjektperioden arrangert fagforedrag om vidreforedling og holdt kokkekurs m.m. (se alle gjennomførte aktiviteter lengere opp). Prosjektet har deltatt på flere møter med blant annet MatMerk, Vesterålsmat og Viltkroa. Vi mener at prosjektet har bidratt til å økt videreforedling av lam i Vesterålen. Vi kan blant annet vise til at det er etablert Bø gårdslakteri, Viltkroa (videresalg av lokale råvarer) og Godviking Mat i perioden prosjektet pågikk.

Delmål 1a)

«Bidra til å styrke og bygge fagmiljø, skape nettverk og øke kompetansen i næringa. Ha særlig fokus på utsatte kommuner/områder.»

Prosjektet har vist gjennom de tre årene at de har skapt tilhørighet blant næringsutøverne og at prosjektet bygget et tett og godt fagmiljø mellom bønder, fagmiljøer og forskingsmiljøer langt utover Vesterålens grenser. Deltakelse og engasjement blant næringsutøverne har bare økt gjennom hele prosjektperioden. For å vise til interessen for prosjektet kan vi vise til de tre siste aktivitetene som ble arrangerte. Fagkveld, 66 deltakere. Fagdag om gjerdehold, 74 deltaker (ble arrangert på formiddagen en vanlig hverdag). Arktisk lammekongress, 132 deltaker.

Prosjektet har gjennom aktivitetene samlet sauebøndene og skapt samhold og engasjement. Sauebøndene fikk gjennom prosjektet en felles møteplass for faglig påfyll og diskusjon. Dette bidratt til økt kompetansen, lønnsomheten og samarbeid mellom sauebøndene. Prosjektet har gjort det mer interessant og givende å være sauebonde i Vesterålen.

Dette sa Lars Ivar Fause (småferådgiver hos Nortura) til Bladet sau og geit om prosjektet: «Prosjektet har ringvirkninger langt utover Vesterålen, har styrket miljøet i nord og en viktig bidragsyter til den positive trenden for saueholdet» (Sau og geit, nr 3/2014, s17).

Konklusjonen er at prosjektet har bygd fagmiljø, skape nettverk og øke kompetansen i næringa. Prosjektet har lyktes med å innfri delmål 1a.

Delmål 1 b)

«I et målrettet og praktisk samarbeid mellom gårdbrukerne, kommunene og landbrukstjenesten jobbe for å redusere en vesentlig flaskehals for økt produksjon og effektivitet gjennom å sikre tilgang til areal».

På grunn av prosjektets omfang har prosjektet valgt å ikke jobben med kartlegging av ledige jordbruksareal, når dette i utgangspunktet er kommunes plikt å sikre at alle jordbruksareal er i drift.

Dårlig gjerdehold er en av de største utfordringene blant sauebøndene i Vesterålen. For å ta tak i utfordringen har prosjektet bidratt med:

- Arrangerte fagdag om gjerdehold – rett og plikt til gjerdehold. Her ble holdt foredrag om gjerdelovens regler om rett og plikt til gjerdehold og fremstilling av lovverket som legger føringer og begrensninger på gjerdeholdet. Under møtet deltok grunneiere, næring og forvaltning.
- Prosjektet var med i oppstartfasen og bidro til å starte prosjekt «alle hull skal tettes» i Bø kommune. Der kommunen, fylkesmannen og Nav har bidratt til å reparere dårlige utmarksgjerder i Bø kommune
- Prosjektet har informert næringen om tilskudd til tiltak i beiteområder og SMIL midler som kan søkes på. Landbrukstjenesten har bistod med søknadsskriving.

Prosjektet har savnet bedre dialog og deltakelse fra enkelte kommuner. Her kunnet prosjektet og kommunen ha samarbeidet bedre for å nå prosjektas målsetning.

Prosjektet vil berømme Andøy kommune god samarbeidsevne for å nå målsetningen om å øke antall vinterfôra sau på linje med prosjektmålet. For å bidra vedtok Andøy kommune å yte et tilskudd på kr. 500 til hver vinterfôra sau som blir innkjøpt i løpet av 2012-2014. Andøy kommune er den eneste kommunen i Vesterålen der både antall produsenter og antall

sau og lam har økt. Prosjektet tror at økningen skyldes politisk vilje fra kommunen, og den aktive deltakelsen gjennom prosjektets arrangementer.

Vi mener at prosjektet har delvis oppnådd delmål 1b.

Delmål 1c)

«Rekruttere minimum 6 nye sauebønder i Vesterålen»

Gjennom prosjektperioden har disse startet med sau eller utvidet driften:

1. Jim Erlend Ellingsen, Hadsel
2. Eirik Robertsen Dahl og Carina N Svaleng, Andøy
3. Marita og Johnny Dahl Hansen, Andøy
4. Morten Nicolay Larsen Aanstad, Sortland
5. Øyvind Riddola Johnsen, Sortland
6. Mann Si og Stefan Bruckner, Andøy
7. Monika Madsen og Arne Uhre, Sortland
8. Kenneth og Eirin Angell, Sortland
9. Maria Aronsen, Bø
10. Glenn Peter Knædal, Andøy
11. Stig Gjendal, Bø

Prosjektet har rekruttert 11 nye sauebønder. Prosjektet har innfridd delmål 1c. Dessverre er det slik at det er flere som har sluttet med sau, enn startet med sau.

Delmål 1 d)

«Stimulere til mer effektiv produksjon i næringa»

Prosjektet har gjennomført mang aktiviteter der temaet har omhandlet økt produksjon og effektiv drift. Dette er noe av tiltakene for å stimulere mer effektiv drift:

- Studietur til Troms, Hordaland og Vesterålen for å studere ulike bygningsløsninger for effektiv produksjon. Prosjektet har registrert at flere har valgt å endre driftsbygningen, i form av enklere fôrlinjer og bedre logistikk i fjøsen. Noen har valgt å bygge om eksisterende fjøsen. Her har mange har valgt å bygge om til islandskasser med kraftfôrautomat. Noen bygger nytt fjøs og noen er i planleggingsfasen.
- Det er holdt flere foredrag om innendørsmekanisering, grovfôrhandtering, økonomi og samarbeid
- Prosjektet har bidra til mer samarbeid og dialog mellom gårdbrukerne gjennom alle aktivitetene som er kjørt. Prosjektet har også bidratt til samarbeid mellom lokale småfelag i Vesterålen
- Prosjektet og Vesterålen gjeterhundlag har stimuler til bruk av gjeterhund. Det er holdt flere kurs i bruk av gjeterhund, arrangere fellestreninger og gjeterhundprøver. Prosjektet har også bidratt med å søke midler til laget for å arrangere kurs og aktiviteter.
- Prosjektet har arrangert kurs i bruk RFID, leserstav og PDA, samt bruk av automatisk sorteringsanlegg for sau. Dette er hjelpemidler som letter driften, bedrer oversikten og hjelper bøndene med å sorteredyrene uten at man må ta tunge tak for å skille dyrene fra hverandre.
- Prosjektet har arrangert kurs i bruk av sauekontrollen og bidratt til å utvikle en ny sauekontroll til en bedre tjeneste for bønder i resten av landet.

- Prosjektet har bistått bønder med å søke finansiering til tiltak som har mål om effektivisering og økt lønnsomhet
- Prosjektet har vært aktiv mot væringene og avlsarbeid i regionen

Vi mener at prosjektet har stimulert næringen til å tenke effektivt løsninger fremfor gamle og tunge rutiner. Prosjektet har nådd målsetningen 1d om å stimulere til mer effektiv produksjon

Prosjektet har oppnådd alle delmålene i prosjektet, men effektmålet om økt lammeproduksjon i Vesterålen er ikke oppnådd. Næringen har signaliserte prosjektet som svært vellykket og har et ønske om å videreføre prosjektet. På bakgrunn av dette anses prosjektet som vellykket. Selv om målet om økt produksjon av sau og lam i Vesterålen ikke er nådd.

Hva må til for å øke produksjonen av lammekjøtt i Vesterålen?

Politiske føringer: Den viktigste faktoren for å økt produksjon av lammekjøtt i Vesterålen er gode politiske føringer, som gjør det økonomisk lønnsomt å drive med sau.

Nedleggelse av gårdsbruk: Trenden med nedleggelse av gårdsbruk skaper lengere avstand mellom bøndene. Dette gir ringvirkninger som mindre samarbeid, og vanskeliggjør samhold i næringen. Sauenæringen trenger samlingsplasser der de kan møttes for å diskutere fag og vedlikeholde nettverk. Prosjekter vil kunne bidra til samarbeid, samhold og holde optimisme blant sauebøndene.

Omsetning av landbrukseiendom: Landbrukseiendommer må bli solgt før de legges ned. Det må bli attraktivt å selge landbrukseiendommer, og det bør vurderes investeringsstøtte ved kjøp av landbrukseiendom. Tilskudd til nybygg bør også økes fra dagens nivå.

Dårlig gjerdehold: Dårlig gjerdehold skaper unødvendige konflikter mellom bygdefolk og aktører innenfor sauenæringa. Sau på avveie er også svært trafikk farlig. Ny gjerdelov bør iverksettes på bakgrunn av den store strukturendringen i landbruket siden gjerdeloven kom i 1961.

Avstand mellom by og land: Manglende kunnskaper om landbruk hos fastboende i by og distrikter kan skape uheldige konflikter. Bedre informasjonsarbeid om landbruk gjennom mediekkanaler er viktig for å skape forståelse og dialog.